

Katılımcı Sözlüklerde Yaşlı ve Yaşlılık Algısı

Lokman Cerrah¹ Merve Baran²

Özet

Zaman içinde meydana gelen değişme ve gelişmeler teknolojik, sosyal, kültürel her boyutta kendini göstermektedir. 65 yaş ve üzeri olarak tanımlanabilecek yaşlı bireyler, geleneksel aile yapılarında karar ve otorite mekanizması olarak görülürken bu algı sanayileşme süreci ile birlikte çekirdek aile yapısına geçişle zayıflamaktadır. Bunun yanı sıra bilgi toplumuna evrilme süreci hızlanmış ve her geçen gün kapsamı genişler hale gelmiştir. Bilgiye erişim ve içerik oluşturma olgusunda kişileri pasif konuma sürükleyen geleneksel medya yerini kullanıcıyı aktif hale getiren sosyal medyaya bırakmıştır. Türkiye’de en çok kullanıcıya sahip sosyal medya mecralarından olan katılımcı sözlükler, kullanıcılarına düşünce ve fikirlerini ifade etme olanağı sağlamaktadır. Bu sebeple toplumda var olan yaşlı algısını yansıtacak en doğru kaynak sosyal medya olarak kabul edilebilir. Sayıca fazla olması sebebiyle en çok kullanıcıya sahip dört sözlükte yaşlı birey ve yaşlılık dönemine ait üretilen içerikler incelenmiş 690 adet girdi içerik analizi yöntemiyle belirlenen kategorilerde değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kişilerin yaşlılara bakış açısı ve yaşlılığa dair algılarının olumlu ve olumsuz şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Yaşlılık Algısı, Katılımcı Sözlükler

Elderly and Aging Perception in Participant Glossary

Abstract

Changes and developments over time, technological, social, cultural etc., which are the subject of many different categories. It manifests itself in all sizes. While older individuals, who can be defined as 65 and over, are seen as decision and authority mechanisms in traditional family structures, this view is weakened with the transition to the core family structure today. In addition, the process of evolving into the information society has accelerated and its scope has expanded day by day. In the phenomenon of access to information and content creation, traditional media, which drag people into passive positions, has been replaced by social media, which activates the user. an interactive dictionary that has the most users of social media channels in Turkey, offers the user the opportunity to express their thoughts and ideas. For this reason, the most accurate source to reflect the perception of the elderly in society can be accepted as social media. Due to its large number, the content produced by the elderly individual and the old age in four dictionaries with the most users were examined and 690 inputs were evaluated in the categories determined by the content analysis method. As a result of the analyzes, it has been observed that people's perception of the elderly and their perceptions about old age differ positively and negatively.

Keywords: Elderly, Aging Perception, Participant Glossary

Giriş

İnsan her canlı gibi doğar, büyür, yaşlanır ve hayatının herhangi bir safhasında ölür. Yaşlılık, bu süreçte karşılaşılabileceği bir aşamadır. Bu aşama, insanın aslında tüm yaşamının

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Asst. Prof. Dr. Atatürk University, Oltu Faculty of Humanities and Social Sciences, Social Service Department lokmancerrah@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7330-4422>

² Sosyal Hizmet Uzmanı Social Worker, baran.merve@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-3392-1274>

gözlerinin önünden geçtiği, gelecekte hatta bugünden ziyade geçmişte yaşadığı bir dönemdir. Yine bu dönemde hayaller ve umutlardan ziyade güzel anılara dair mutluluk veya olumsuz anılara dair pişmanlık ve mutsuzlukların yoğun olduğu söylenebilir.

Yaşlılık, bireyin adeta çocukluğuna dönmesi gibidir. Bu dönemde yaşlı, hem psikolojik olarak hem duygusal olarak hem de fiziksel olarak çocuğu andırır özelliklerle donanır. Aşırı duygusal ve alıngan bir haleti ruhiyeye sahip olurken aynı zamanda fiziksel olarak da oldukça güçsüz bir durumda bulunur. Dolayısıyla bu durumda çevrenin o kişiye bakışı da değişebilir.

Sosyal çevre -ister yakın aile ve akrabalar olsun isterse sokakta, caddede veya markette karşılaşılabileceği herhangi bir kimse olsun- için yaşlı insan algısı değişkenlik gösterir. İnsanların yaşlılara karşı tutum ve davranışlarında bu yaşlılık ve yaşlı algısı önemli rol oynar. Algının olumlu özellikler gösterdiği bir ortamda yaşlı insan; değer verilen, tecrübelerinden faydalanılması gereken, yaşamış-görmüş-geçirmiş bir kişi olarak tavsiyesine başvurulmuş ve kültürün aktarıcısı olarak değerlendirilen kişidir. Ama olumsuz algının hakim olduğu bir ortamda yaşlı insan; kendine yetersiz, zayıf, bağımlı (Çayır, 2012: 167) değer verilmeyen, zamanı geçmiş, tecrübelerini aktarmasından fayda görülmemeyen, topluma karışması çok fazla istenmeyen, tüketici durumunda olan ve hatta zaman zaman gerek ailesi gerekse toplum üzerinde yük olarak değerlendirilen kişidir (Taşçı, 2013:19). Nitekim bu algının bir sonucu olarak ABD’de 65 yaş üstü yaklaşık beş yüz bin insanın genç aile üyeleri tarafından birçok şekilde fiili şiddete maruz kaldıkları iddia edilmektedir (Demirbilek, 2005: 224-225).

Yaşlılık/yaşlanma ile ilgili çalışmalara bakıldığında, tıptan sosyal hizmetlere, psikolojiden sosyolojiye, ilahiyattan turizme varıncaya kadar hemen hemen her alanda çok sayıda tez, makale ve bildiriyle karşılaşılmaktadır. Bu çalışma alanlarından birisi de Medya ve yaşlılık ilişkisi olarak görülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalarda medyada yaşlılığın temsili, sosyal medya kullanımlarının sebep ve sonuçlarının incelenmesi, yaşlıların sosyal medyaya dair görüşleri, sosyal medyaya bakışta kuşaklararası farklılıklar gibi başlıklar göze çarpmaktadır.

Bütün bu özellikleriyle, artı ve eksileriyle yaşlılık ve yaşlı insanlar toplumun bir gerçeğidir. Özellikle günümüzde yoğun olarak yaşadığımız salgın durumu ve bu sebeple alınan önlemler sürecinde yaşlı insanların durumu daha bir önem kazanmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz zayıflıkları sebebiyle alınan önlemlerde daha çok yaşlı inan ifadesi kullanılır

hale gelmiştir. Bu durum toplumda iki farklı tepkinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bunlardan birincisi, yaşlıların söz konusu zayıflıkları ve ayrıca yaşa bağlı kronik rahatsızlıkları sebebiyle korunmaya alınmaları sürecinde oluşan olumlu tepkidir. Bu tepkiyi ortaya koyanlar, yaşlıları korumak için daha dikkatli davranmaya, onları incitmeyecek söz ve davranışlarla süreci götürmeye çalışırken ikinci tepki ise daha olumsuz ve kırıncı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Özellikle sokağa çıkma yasağı sürecinde dışarda karşılaşılan yaşlılara hakaret eden, onları küçük düşürecek söz ve davranışlar içerisine giren bazı gençler medyada sıkça yer almaya başlamıştır. Bunun yanında yine ailenin yaşlı üyesine karşı onların zayıflıklarından istifade ederek onları küçük düşürecek içeriğe sahip video paylaşımları da gerek sosyal medya gerekse geleneksel medyada sık sık görülmektedir. (Örnekler için kaynakçada verilen youtube linkleri izlenebilir).

Bu çalışma da bir sosyal medya örneği olan katılımcı sözlüklerde yaşlı ve yaşlılık ile ilgi yapılan paylaşımları inceleyerek var olan algıları çıkarmayı amaçlamaktadır. Yine bu çalışma ayrıca bu algıların sebeplerini de yine yapılan paylaşımlardan yola çıkarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Katılımcı sözlüklerin seçilme sebebi ise, özellikle toplumda okumuş kesimin yaygınlıkla kullandığı ve hemen her konuda genç kesimin her türlü fikirlerini paylaştığı ortamlar olmasıdır (Susar & Narin, 2013:55).

1. Kavramsal Çerçeve

1.1 Medya

Toplumların avcı-toplayıcı, tarım, sanayi ve bilgi toplumu şeklinde değerlendirmeye tabi tutulmasında bilgi teknolojilerinin gelişim aşamalarının etkili olduğunu görürüz. Sanayi toplumuna geçişle birlikte gazete, dergi, telefon, telgraf, teleks, sinema, radyo ve televizyon gibi geleneksel medya araçlarının günlük hayatta yerini alması ve akabinde bilgisayar tabanlı teknolojiler ve internetin ortaya çıkışıyla yeni medya kavramı doğmuştur (Akkılıç,2018,8)

Yeni medya ile birlikte eskisinden farklı olarak bilgi paylaşım ve dolaşımı kolay ve özgür hale gelmiş, kullanıcı katılımı kişilere aktif biçimde sahip oldukları her şeyi paylaşabilme imkânı sağlamış, kendileri bizzat haberin kaynağı ve haberin yorumcusu olabilmişlerdir (Babacan, Haşlak, Hira, 2011: 72)

Kullanıcı katkılı medyayı anlamak için web teknolojisinin gelişimine bakmakta fayda vardır. Keza kullanıcıya bu imkânı sağlayan web teknolojisinin zaman içinde değişimi ve gelişimidir. İlk dönem sayılabilecek Web 1.0 1990 sonlarında yaygınlaşmaya başlayan

ve kişilerin içeriğe tanık oldukları, broşür sayılabilecek nitelikteki uygulamalarken, web 1.5 kişilere satın alma, satma, alınan ürünle ilgili yorum yapma olanağı sağlayan amazon, ebay gibi internet uygulamalarını, web 2.0 ise kullanıcıyı aktif olarak üretme, dağıtma olanakları sağlayan twitter, facebook, myspace, ekşisözlük vb. uygulamaları kapsayan web teknolojisi olarak karşımıza çıkar (Susar, 2013:2-3). Web 1.0 döneminde kullanıcı ve içerik kaynağının aynı olmaması sebebiyle, katılım ve katkı sağlama yok denecek kadar az olduğundan kullanıcılar sadece bilgiyi arama ve okuma imkânına sahiptirler (İşlek, 2012:13-14). Web 2.0 ile birlikte kullanıcılar sadece üretilen içeriği okumakla kalmıyor, kendileri içerik üreticisi olabiliyor ve içerikle ilgili yorum ve görüşlerini belirtebiliyorlar, beğen ve paylaş butonları sayesinde paylaşılması istenen içeriklerin diğer kullanıcılar ile buluşturulması sağlanıyor (Genç, 2010:482). Web 2.0 kullanıcı katılımlı sosyal medyaları oluşturmanın yanında kullanıcıları üre-tüketici şeklinde nitelendirir (Duman, Özdoğan, 2018:82). Sosyal medya ise en geniş ve basit anlamıyla Web 2.0 uygulamaların kullanıldığı iletişim ortamları olarak tanımlayabiliriz (Yayla, 2010:58). Bülbül Oğuz (2012:1159) bu kullanıcı tabanlı içeriğe sahip sosyal medya araçlarını altı ana başlıkta gruplandırmaktadır;

- 1- Yahoo ve Google grupları gibi *elektronik posta sağlayıcıları ile oluşturulabilen gruplar*
- 2- Blogger.com, <http://tr.wordpress.com/> gibi *Bloglar*
- 3- Ekşi Sözlük, İTÜ Sözlük, Wikipedia gibi *Sözlükler/Ansiklopedi veri tabanları*
- 4- Facebook, Friend Feed, Google+, LinkedIn gibi *Kişisel sayfaların oluşturulabildiği arkadaşlık siteleri*
- 5- Forum.yok.gov.tr, dilforum.com gibi *Forumlar*
- 6- Anlık paylaşım sağlayan *Twitter*

Çalışmanın kapsamı ve sınırları açısından altı grubu da açıklamak yerine sadece sözlükler hakkında bilgi verilecektir.

1.1.1. Katılımcı-İnteraktif Sözlük

Yukarıda saydığımız sosyal medya araçlarının en önemlilerinden sayılabilecek katılımcı sözlükler, kullanıcılar tarafından açılan başlıklara yapılan yorumlar ile genişleyen ve geniş içeriğe sahip sözlüklerdir (Akkılıç, 2018: 19) Geleneksel medyada meydana gelen değişim, sözlükler üzerinde de etkisini göstererek bilindik sözlük anlayışını da değiştirmiş geliştirmiştir. Katılımcı sözlüklerde, geçerli kurallar çerçevesinde, üye olan herkes açılan başlık altına yorum yazabilmektedir. Bu sebeple katılımcı sözlükler sürekli genişleyen

dinamik yapılara sahiptirler. Başlık ve yorumlar sözlüğü ziyaret eden herkese açıktır ve görülebilir. Bu yorumlar tanım ve ansiklopedik bilgiler yanında kişisel fikirler, deneyimler vb. birçok şekilde de yazılabilmektedir. Nitekim Gürel ve Yakın (2007:203) Ekşi sözlüğü kavram, sözcük, terim ve bilgi yanında deneyim, gözlem, espri, yorum, anket, link ya da kaynak içeren çevrimiçi bir platform ve veri tabanı olarak tanımlar. Yöneticiden yazarına kadar herkesin takma adı bulunduğundan kişiler için gizlilik-güvenlik konusunda herhangi bir probleme yol açmaz. Önemli bir diğer nokta ise sadece katılımcı sözlüklerin değil başlı başına sosyal medya araçlarının kişinin fikirlerini ifade etmesini sağlayan ve herkese açık mecralar olması sebebiyle sosyal statü, din, mezhep, etnisite, eğitim düzeyi, kültür, yaş, cinsiyet, siyasi görüş farklılıkları gibi etkenlerden kaynaklı olarak yazılanların da doğal olarak sübjektif olduğudur. Bu sebeple bazen taban tabana zıt görüşlerin ifade edildiği ya da tartışılabileceği çıkarımı rahatlıkla yapılabilir. Ortaya çıkış tarihi itibarıyla katılımcı sözlüklerin atası sayılabilecek Ekşi Sözlük 'ten sonra birçok benzer yapıda oluşumlar ortaya çıkmıştır ve günümüzde bu sözlüklere verilebilecek birçok örnek bulunur. Bunlara: Ekşi Sözlük (1999), İTÜ Sözlük 2004 (2015'te adı İnstela olmuştur.), Uludağ Sözlük, İnci Sözlük (2009), GS Sözlük, Kutup Sözlük, Süslü Sözlük, Dünya Sözlük (2015), Nar Sözlük, Gezgin Sözlük, Blog Sözlük, Kirve Sözlük (Duman, Özdoğru, 2018: 84) örnek verilebileceği gibi ismini zikretmediğimiz daha birçok sözlük kullanıcılarına hizmet vermektedir.

Aşağıda, çalışmamızda örneklem olarak alınan Ekşi sözlük, Uludağ sözlük, Dünya sözlük ve İnstela hakkında kurucu isimleri ve kuruluş yılları gibi kısa bilgiler verilecektir.

a. Ekşi Sözlük

Ekşi sözlük 15 Şubat 1999'da kurulmuştur ve sahibi "ssg" takma adıyla Sedat Kapanoğlu'dur. 1999 yılında "sourtimes.org" sitesinin bir parçası olan sözlüğün sloganı "Kutsal Bilgi Kaynağı"dır. (Alp, 2016: 159) Kuruluş yılı itibarıyla bakıldığında bilinenin ötesinde yeni bir sözlük anlayışının yaratıcısı konumunda olup ardından benzer birçok katılımcı sözlüğün kurulmasına ortam sağlamıştır (Gürel ve Yakın, 2007: 204). Son dönemde en çok takip edilen katılımcı sözlük olarak karşımıza çıkan sözlüğün işleyişinden "moderatör", "gammaz", "praetor" gibi isimlere sahip kişiler sorumlu olup ayrıca "suser" (yazar) ve yazar olmadan önce "10"entry"i tamamlamamış olan "çaylak" statüsü vardır (Akkılıç, 2018,: 20) Sözlüğe ait istatistiklere erişim bulunmamaktadır ancak kuruluşunun

20.yılına özel olarak açıklanan verilere göre aktif yazar, toplam entry ve toplam konu sayısı aşağıda ki gibidir (iyinet.com/forum);

Tablo 1: Ekşi Sözlük İstatistikleri

Aktif Yazar Sayısı	115.852
Toplam Entry Sayısı	36.133.532
Toplam Konu Sayısı	5.947.459

b. Uludağ Sözlük

Uludağ Sözlük, 2005 yılının aralık ayının sonunda "Zall" takma adlı İsmail Alpen tarafından kurulmuş, yine takma adlara sahip moderatör ve yetkililer tarafından yönetilen, sürekli güncellenen terim ve açıklamalara sahip katılımcı bir sözlüktür (uludagsozluk.com/hakkında). İşleyişi sağlayan moderatör ve yetkililer dışındaki kişiler yazar, çaylak, gammaz gibi isimler alırlar (uludagsozluk.com/hakkında). “Ulu’lardan Ulu Bir Sözlük “sloganına sahiptir. En eski platformlardan biridir. Sözlüğün tuttuğu istatistiklere göre toplam üye, toplam entry ve toplam başlık sayısı aşağıda ki gibidir (uludagsözlük.com/istatistik).

Tablo 2: Uludağ Sözlük İstatistikleri

Toplam girdi” entry” sayısı	26,583,914
Toplam başlık sayısı	3,556,732
Toplam üye sayısı	337.94

c. Dünya Sözlük

“Dörtte üçü bilgiyle kaplı küfürsüz sözlük” sloganıyla ortaya çıkan Dünya Sözlük’ün kuruluş yılı ve hikâyesi kurucusu Birol Şanlı tarafından şöyle ifade edilmiştir: “ Edep, ahlak ve saygı çerçevesinde beyan edilen her türlü fikre ve fikir sahiplerine ev sahipliği yapan **Cogito Sözlük**, 2015 yılının aralık ayında sözlük mecrasına veda etmişti. Kısa süren fetret döneminin ardından ise yenilenen imajıyla **Dünya Sözlük** gözlerini açtı.” (dunyasozluk.com). Direktör, sorumlu, yönetici ve moderatörü bulunan sözlükte kişiler yazar veya çaylak statüsündedirler (dunyasozluk.com/stats). Kuruluş tarihi itibariyle yeni katılımcı sözlüklerdendir. Yayımladığı istatistiklere göre aktif yazar, toplam girilen başlık ve toplam tanım sayısı aşağıda ki gibidir (dunyasozluk.com/stats/general/all).

Tablo 3: Dünya Sözlük İstatistikleri

Toplam tanım sayısı	4561633
Toplam girilen başlık sayısı	911509
Aktif yazar sayısı	12425

d. İnstela

Başlangıçta Çağatay Gürtürk tarafından 2004 yılında İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi) Sözlük adıyla kurulmuştur. Ocak 2015'te “projeyi yurtdışına genişletme isteği” ile İNSTELA ismini almıştır (hurriyet.com.tr/kampus/). Kuruluş itibariyle köklü platformlardandır. Ancak yenilenen isim ve ara yüzü ile yeni sayılabilir. İTÜ sözlük kullanıcıları İstanbul Teknik Üniversitesinin öğrenci ya da mezun kesiminden oluşmaktadır bu sebeple ekşi sözlük yazarları gibi eğitilmiş, kültürlü ve okudukları bölümler dolayısıyla farklı sosyal ortamlara girip çıkan bireylerden oluşur. Sözlüğün istatistiksel verilerine erişim bulunmamaktadır. Ancak çevrimiçi sözlüklerin girdi sayılarını takip eden <https://interaktifsozlukler.com/> tarafından yayınlanan Mayıs 2019’a ait veriler şu şekildedir (/interaktifsozlukler.com/interaktif-sozlukler-mayis-2019-siralaması):

Tablo 4: İnstela Sözlük İstatistikleri

Aylık tanım sayısı	13822
Toplam tanım sayısı	17868913

1.2. Yaşlı-Yaşlılık/İhtiyarlık Ve Yaşlanma Kavramları

Yaşlı kavramının literatürde farklı şekillerde tanımlandığı görülür. Örneğin Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tanımında sayısal olarak 65 yaş ve üzerini kıstas alırken Birleşmiş Milletler 60 yaş ve üzeri bireyi yaşlı olarak kabul eder. Bu genel tanımın yanında bireyler 65-74 yaş genç yaşlı, 74-84 yaşlı, 85 ve üzeri ise en yaşlı olarak gruplandırılabilir (Tezcan ve Seçkiner, 2012: 1). Yapılan gruplama ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişebilir çünkü gelişmiş ülkelerde beklenen yaşam süresi daha uzundur. Türk Dil Kurumu ise yaşlı kavramına “yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar (kimse)” şeklinde bir tanım getirir. Toplumu oluşturan bireylerden ölüme en yakın olan kesimi kasteder. Ülkemizde 2018 itibariyle 65 yaş ve üzeri vatandaş sayısı 7.163.354 olarak belirlenmiştir.

Yaşlılık ve ihtiyarlık her ne kadar günlük dilde aynı anlamda kullanılıyor olsa bile aslında iki kavram arasında anlam açısından bir farklılık vardır. Yaşlılık bir dönemi işaret eden kavramdır. Zamana ve ülkelere göre farklı tanımların yapılabileceği bu dönem güçten düşme, uyum problemlerinin yaşanması gibi ortak etkileri bünyesinde barındıran sorunlu, korkulan bir dönemdir (Kuruoğlu ve Salman, 2017:2). İhtiyarlık ise her ne kadar yaşlılık yerine kullanılsa da yaşlılığın getirdiği toplumsal ve kültürel ilişkileri kast eden bir kavramdır. (Beğer ve Yavuzer,2012: 1)

Yaşlanma kavramı ise doğumla hatta bazı araştırmacılara göre döllenme ile başlayan ölüm ile sonlanan dönemi ifade eder. Yani sadece ihtiyarlıkta ortaya çıkan bir kavram olmayıp, yaşam devam ettiği sürece bir sonraki dönemin bir öncekine göre oluşturduğu değişimi ifade eden bir kavramdır (Göktaş,2019:119). Görüldüğü üzere yaşlı kavramı kişiyi, yaşlılık bir dönemi, yaşlanma ise bir süreci ifade eden kavramlardır.

Toplum, dinamik ve zaman içinde farklılaşan, gelişen bir yapıya sahiptir. Onun temel yapı taşı olarak aile bireyin refah sağlayıcısıdır. Toplumda meydana gelen değişimden doğrudan etkilenir, değişim ve dönüşümler geçirir. Zaman içinde evlilik, ebeveynliğe bakış açısının değişmesinin yanında kadının iş yaşamına dahil olması ve boşanmalarda yaşanan artış gibi durumlar aile yapısında farklılıklar doğurmuş, kentte zaten var olan çekirdek aile yapısı kırsalda da etkilerini hissettirmiş ve geniş aileden çekirdek aileye dönüşümler başlatmıştır (Kalaycıoğlu, 2012: 52).

Modernleşme olgusuyla beraber geleneksel aile yapısında meydana gelen bu dönüşümler yaşlının otoriter konumunu sarsmış hatta sosyal alandan dışlanmasına sebep olmuştur. Bu dışlanma durumunda yaşlıya sadece aile ilişkilerini bıraktığından eş-torun-çocuklar gibi kişilerle ilişkilerin önemini artırdığı söylenebilir (Kalaycıoğlu, 2012: 51).

1.2.1. Yaşlanma Çeşitleri

Bir süreç olarak tanımladığımız yaşlanma çok boyutlu yapıya sahip bir kavramdır. Bu sebeple Özmete ve Hablemitoğlu (2010: 18-20) yaşlanmayı kronolojik, biyolojik, toplumsal, sosyo-kültürel, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik olmak üzere 7 farklı boyutta incelenmektedir.

Kronolojik Yaşlanma; doğum ile başlayan ve yaş alma ile ilerleyen zaman dilimini, *biyolojik yaşlanma*; anatomik ve fizyolojik değişimi, *Psikolojik yaşlanma* ise zihinsel güçte oluşan zayıflama ve uyum problemleri üzerine odaklanmaktadır. Yine *Sosyo-kültürel yaşlanma*; toplumda yerleşmiş yaşlılık dönemi algısı, yaşanan kayıplarla baş etme ve ölüm korkusu, *ekonomik yaşlanma*; yaşlılık dönemiyle işten ayrılma ve emeklilikle gelirden meydana gelen azalma, iş hayatının ortadan kalkmasıyla beraber oluşan statü kaybını, *Toplumsal yaşlanma* ise toplumun yaş ortalaması ve beklenen hayat süresini kast etmektedir.

1.2.2. Yaşlanma Kuramları

Farklı şekillerde sınıflandırılan çok sayıda yaşlanma kuramları vardır. Biz burada bu kuramların birkaç tanesini kısaca ele almakla yetineceğiz.

Aktivite Kuramı: Kurama göre, kaliteli yaşam demek aktif yaşam demektir. Yaşlı, hayat ile ne kadar aktif bağlara sahip ve sosyal aktivitelerle ilgiliyse o kadar yaşam doyumuna sahiptir. (Doğramacı, 40, 2019)

Süreklilik Kuramı: Kuram bireylerin yetişkinlikte edinmiş oldukları her şeyin korunarak yaşlılıkta da sürdürmesi durumuna değinir. Burada korunması gerekenlerden duygu, tecrübe, beceri vs. içsel yapıları oluştururken, dışsal yapılar rollerin kazandırdığı performanslar, beceriler ve etkinlikler olarak karşımıza çıkar (Aközer, Nurhat ve Say,105,2011)

Kopma-Ayrışma Kuramı: Kuram, kişinin yaşlılıkla beraber toplum ile olan iletişiminin zayıflayıp geri çekilmelerin meydana gelmesi ve kendine yönelmesini esas alır (Çevik Sökmen, 14, 2008). Kısaca yaşlı bireyin izole yaşaması olarak tanımlanabilir.

Rol Bırakma (Kaybetme) Kuramı: Yaşlılığın beraberinde getirdiği emeklilik ya da çalışma yaşamının sona ermesiyle beraber kişinin rol ya da statüsünde yaşadığı kayıpları ifade eder. (Bayrak, 26, 2018) Burada önemli nokta sonradan kazanılmış toplumsal rollerde meydana gelen bir kayıp olmasıdır.

Değiş-Tokuş Kuramı: Kurama göre insanların belli sosyal ilişkilerinin altında elde edilen ödül yatar. Ödüller kişiye ekonomik destek, güvenlik, sevgi vs. sağlar. Ancak bu ödüller elde edilirken çaba, olumsuz deneyimler gibi birtakım bedellerin ödenmesi gerekir. (Onur, 349-350,1995)

Modernleşme Kuramı: Kuram teknolojik gelişmelerin artması ile yaşlının toplumsal rolünün ters orantılı olduğunu savunur. Teknoloji yaşlının bilgi ve tecrübesine ihtiyaç duymaz. Bunun yanı sıra modernleşme, kentleşme gibi durumlar ailede parçalanma ve küçülmeleri beraberinde getirdiğinden yaşlının güç ve statüsünü sarsan niteliktedir (Görgün Baran, 2004: 50)

2. Verilerin Değerlendirilmesi

2.1. Araştırmanın Temel Sorusu, Yöntemi ve Amacı

Bu çalışma, nitel bir araştırma olarak ve fenomenoloji araştırma deseni temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik araştırma, , nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan ve bir fenomenle ilgili olarak araştırmaya katılan bireylerin algılamalarını dikkate alan bir araştırma türüdür (Yıldız, C, Çekmez, E, Bütüner, S. 2012: 81) . Fenomenoloji deseni yaşanan dünyada olaylar, kavramlar, durumlar, algılar, deneyimler, olaylar ve yönelimler, gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilen olgulara odaklanır. Dolayısıyla Fenomenolojik araştırma deseni bu tür olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Fenomenoloji yaklaşımı, bireylerin yaşadıkları evren içinde karşılaştıkları fenomenlerle ilgili olarak ne algıladıkları, ne anladıkları ve deneyimlerinin neler olduğu şeklinde ki tecrübelerinden yola çıkarak bir fenomen hakkında ortak anlamı bulmayı amaçlar. Bu bireysel çıkarımlar doğru/yanlış değerlendirilmesine girilmeden kategorilere ayrılır (Koballa, Graber, Coleman & Kemp, 2000, akt:Yıldız, Çekmez, Bütüner, 2012: 81).

Araştırma da veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu dokümanlar, araştırma konusu hakkında bilgi sunan her türlü yazılı materyal olup bu çalışma özelinde ise interaktif sözlüklerde konu ile ilgili yazılı paylaşımlardan oluşmaktadır.

Araştırmamızda veri analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, doğru zaman ve yerde yine doğru bir şekilde kullanıldığında bilimsel açıdan küçümsenmeyecek katkılar sunan metodolojik bir yaklaşımdır (Bilgin, 2006: VIII). Merten'e göre de içerik analizi, sosyal gerçeği araştırmayı amaçlayan bir yöntem olup bunu sosyal gerçeğin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla gerçekleştirmektedir (Gökçe, 2006: 18). Temel amacı sayı olarak fazla olan metinlerde araştırma sorusu açısından önemli olan ortak bilgileri tespit ederek onları değerlendirmektir (Gökçe, 2006: 219. İçerik analizi, iki hedefe yönelik teknikler içerir (Bilgin, 2006:8);

1. Kesinlik sağlayarak kuşkuları gidermek
2. Okumayı zenginleştirmek ve görüneni aşmak

Yapılan çalışmada araştırma sorusu ile ilgili çok sayıda veri bulunmaktadır. Dolayısıyla bu metin yığınlarının incelenerek araştırmanın temel sorusu açısından önemli olan ortak noktalar tespit edilecek ve böylece araştırmanın temel sorusuna cevap aranacaktır.

İçerik analizinde temel noktalardan birisi kategoriler oluşturmaktır. Bizim bu çalışmamızda da interaktif sözlüklerden elde edilen veriler değerlendirilerek aşağıdaki kategoriler oluşturulmuş ve bu kategorilere göre söz konusu algı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1. Ruhsal profile dair paylaşımlar
2. Bedensel profile dair paylaşımlar
3. Ortak davranış kalıpları içeren paylaşımlar
4. Yüceltme ifade eden paylaşımlar
5. Alay/hakaret ve aşağılama içeren paylaşımlar
6. Acıma ifade eden paylaşımlar
7. Yaşlı-ihthiyar ayrımına odaklanan paylaşımlar
8. Cinsiyet farklılığına odaklanan paylaşımlar
9. Yaşlı bireyler yönelik eleştiri içeren paylaşımlar
10. Diğer bireylere yönelik paylaşımlar
11. Korku ifade eden paylaşımlar

Araştırmanın temel sorusu “Birer sosyal medya aracı olarak katılımcı sözlüklerde yaşlı/yaşlılık algısı nedir?” sorusudur. Ayrıca bu soru altında, ortaya çıkarılan algıların sebep ve sonuçları da yine araştırma kapsamında değerlendirilecektir.

Yaşlı, ihtiyar, yaşlılık, ihtiyarlık kavramları konu hakkında en fazla girdiye sahip Ekşi Sözlük, Uludağ Sözlük, Dünya Sözlük ve İnstela’da açılan başlıklar üzerinden incelenerek, bu yaş grubuna yönelik algı içerik analizi yöntemi ile ortaya konulmuştur.

Dört adet sözlüğe ait girdi” entry “sayıları kavramlara göre şöyledir:

Tablo 5: Araştırma Kavramlarının İnteraktif Sözlüklere Göre Girdi Sayıları

SÖZLÜK ADI	YAŞLI	YAŞLILIK	İHTİYAR	İHTİYARLIK
EKŞİ	53	239	36	27
ULUDAĞ	12	91	21	4
DÜNYA	16	26	66	8
İNSTELA	19	62	6	4

Tablodan da anlaşıldığı üzere en çok girdi sayısı Ekşi Sözlük'te yer alırken en az girdi sayısı İnstela'da mevcuttur.

Yaşlı-ihtiyar başlıkları altında entry'e sahip kişilerin hayatlarında hâlihazırda bulunan yaşlı kişilere ait düşüncelerini ortaya koydukları, yaşlılık-ihtiyarlık başlıklarının ise genel anlamda yaşlılık dönemine ait algının, korku ve tahminleri ortaya koyduğu görülmektedir.

Verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde araştırma sürecinin geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için aşağıda ki hususlara dikkat edilmiştir:

1. Kavramlar her sözlük için ayrı ayrı taranmış ve toplam girdilere ulaşılmıştır.
2. Bu girdilerin her biri konu ile ilgisi açısından tek tek değerlendirilmiş ve alakasız olanlar elenmiştir. (mesela “dünya ne kadardı dedim. mavi kadardı dedi.”, “yaşlı: gözün yaşla dolması durumu” girdileri gibi)
3. Nitel betimsel araştırmaya uygun bir yöntemle alıntılar, içerisinde ki imla veya yazım hatalarına dokunulmadan olduğu gibi alınmıştır.
4. Elde edilen girdilerin değerlendirilmesi ile kategoriler oluşturulmuştur.
5. Aynı girdide birden fazla kategoriye ait ifadeler olması durumunda bu girdiler her kategoriye ayrı ayrı dâhil edilmiştir. Sadece daha genel bir değerlendirme olması dolayısıyla olumlu/olumsuz/nötr ifadeler için oransal bir veri kullanılmıştır. (Mesela “sadece fiziksel olarak yavaşlamak, çökmek değildir yaşlılık...gün be gün yalnızlaşmak, ıssızlaşmaktır. ölümlere doğumlardan daha fazla tanık olmaktır, hayatınızı” gibi.)
6. Araştırmanın fenomenolojik, nitel betimsel bir çalışma olması dolayısıyla kategorilerde ki girdilerin sayı ve oranlarına yer verilmemiştir. Zira nitel araştırmalarda nicel veriler ve yoğun istatistikler genellikle göz ardı edilirken daha çok araştırılan olguya dair metin ve söylem analizi gibi detaylar yer alır (Mallat, 2007, akt: Baltacı, 2019:370). Nitel ve nicel araştırma paradigmaları arasında ki önemli farklılardan birisi de nicel çalışmanın, çoğunlukla, istatistiksel önem testleri, grafikler ve sayısal sonuçlara yer verirken nitel bir çalışmanın, veriler, katılımcı görüşleri, kategoriler, ifadeler ve bulguları açıklayan anlatımlara yer vermesidir (Akarsu& Akarsu, 2019: 29).

2.2. Değerlendirme

Bütün verileri öncelikle olumlu-olumsuz ve nötr durumlarına göre değerlendirdiğimizde aşağıda sonuçlar çıkmaktadır.

Tablo 6: Yaşlı/yaşlılık algısı

Olumlu Entry Oranı	%15
Olumsuz Entry Oranı	%51
Nötr Entry Oranı	%34

Görüldüğü gibi paylaşılan iletilerin en az yarısı yaşlı/yaşlılık ile ilgi olarak olumsuz bir algıya sahiptirler. Olumlu algı içeren ifadeler ise sadece %15 civarındadır. Bu durumu en azından aynı yaş ve eğitim düzeyi grubunda var olan düşünce ve tutumların bir yansıması olarak göreceğimiz toplum ve özellikle yaşlı kesim açısından oldukça olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır.

1. Ruhsal Profil

Entry'lere bakıldığında çizilen profil-algının benzer nitelikler taşıdığı görülmektedir. Ruhsal durumla ilgili ortak yönler huysuzluk, alınganlık, çaresizlik hissi, ölüm korkusu, pişmanlık, şaşkınlık, duygusallık, küçük şeylerden mutlu olmak ve her şarttan da şikâyetçi olma gibi kavramlarla ifade edilmiş. Bu kavramların geçtiği yorumlara örnek olarak şunlar verilebilir: "nazım hikmet'e göre "kendinden başka kimseyi sevmemek.." (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) girdisinde yazar, yaşlanma süreciyle birlikte bireylerin bencilleştiği ve kendi dışındakileri sevmedikleri şeklinde hem mevcut durumdaki yaşlıları kastettiği hem de gelecekte her bireyin bu durumu tecrübe edeceği yönünde bir algıyı da ortaya koyduğu ve düşüncesini Nazım Hikmet'ten bir alıntı ile desteklediği şeklinde yorumlanabilir. "*bazen huysuzluğu da beraberinde getiren. otobuste surda yer bar buyrun diye yardımçı olunmaya calisan teyze:"goruyorum kor degilim sanki soylemesen oturmayacagiz"* diye soyleyen adami azarladi. adam alttan aldi da sustu bence bas edemezdi zaten. hayat cok garip vapurlar falan. (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) Dikkat çeken bir diğer ortak belirti yaşlı kişilerin her durum ve şarttan şikâyetçi olmalarıdır. "*enteresan belirtileri vardir yasliligin. en önde gideni sikayettir. Eger - ay, gec kaldik- ay, erken geldik- ay, basim agriyor- ay, hava cok sicak- ay, hava cok soğuk diye sacma sapan nedenler yüzünden hayatınızı karartip hayiflanmaya basladiysanız, vasiyet yazmanın zamani geldi demektir.*" (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) girdisinde kişilerin şikâyetçi olma durumlarının yaşlanma ile doğru orantılı olarak arttığı, "62 yaşında biri olarak "keşke yapmasaydım" dediğiniz davranışları gözden

geçirmek...pişmanlık neymiş anlamak.dinginlik..heyecan azalması buna karşın gözyaşı bezlerinin daha aktif hale gelmesi...of ..yoruldum.” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) yazarın kendi deneyimlerini dile getirdiği ve yaşlılık döneminin pişmanlığı beraberinde getirdiği, keşkelerle dolu bir dönem olduğu, “*pişmanlık dönemi.”* (Uludağ Sözlük, Yaşlılık), “*uçarı gençliğin unuttuğu şeyleri hatırlatıp pişmanlığa sevkeden, olgunluğun kazanıldığı hayat dilimi.”* (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) yorumlarının da bu düşünceyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kişilerin duygusallaştığı ve ağlamaya daha eğilimli hale geldikleri, “*kimilerine beraberinde gözü yaşlılık durumunuda getirir. cami avluları ve banklarının dostluğunu tattırır. ölçü birimi beyaz saç telidir.”* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) duygusallaşma açısından yukarıdaki yorumları desteklediği söylenebilir. Bir diğer ortak duygu durumu alınganlıktır. “*her şeye alıngalık gösterilen dönemdir. kimsenin sizi ciddiye almadığını düşünürsünüz bir de.”* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) “*hayallerin yerini anıların alması....”* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) girdisi ile kişilerin geleceğe dönük değil geçmişe bağlı yaşadıklarını, “*gsm Şirketlerinin tarifelerini anlayamadığınızı farketmenizle başlayan dönem.”* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) ise kişilerin yaşlılıkla birlikte zihinsel gücünün zayıflaması sonucu ortaya çıkan algı problemini ortaya koyar. “*ufak seylerden mutlu olmak, gecmiste heves ettigin seylerin ne kadar da bos ne kadar da anlamsız oldugunu anlandigi, insan hayatının son ceyregi “* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) yaşlı insanların mutlu olmak için büyük nedenlere ihtiyacı olmadığı, önceki yaşamda çok değerli buldukları, heveslendikleri şeylerin önemsizliğinin farkına vardıkları bir dönem olarak tanımlanmıştır. “*babaannem...onceden yapabildiği seyleri artık yapamayan ve bu durumu muhtemelen önce saskinlik ve zaman gecince de umursamazlıkla karsilayan..ve hafizasi artık cok kotu oldugundan cevresinde gordugu herseye yeni dogmus cocuk saskinligiyla bakan...daha bugun eskiden her gun sayfalarca okudugu kurani okumak istedi,kendisine uzun zamandır okuyamadigi icin gozluklerinin nerde oldugunu bilmedigimizi soyledigimizde sasirdi cok sasirdi..yaslilik sasirmaktır..* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) girdisi yaşlanmayla beraber hayata karşı şaşkınlık ve umursamazlık duygularında artış yaşandığını ve “*etrafında olan biten olur olmaz her şeye şaşırmaştır.”* (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) yorumunun ise mevcut düşünceyi desteklediği görülür. “*büyümüş, görmüş geçirmiş çocuklardır. bir farkla çocuklar durmadan soru sorarlarken yaşlılar anlatmayı severler, siz sormasanız bile.. dinleyince de çok mutlu olurlar. fazlaca duygusal ve hassas oldukları kesin. o nedenle çok dikkatli davranmak onları kırmamak için azami ihtimam göstermek gerekmektedir... “*(İnstela, Yaşlı) hassas ve duygusal olduklarını, sürekli anlatmayı ve dinlenilmekten mutlu olmaları ise ortak davranış kalıplarından

bahseder. “...gençken ne bu denli hastalığı, ne bu çocuksu halleri, ne nazlanmaları anlamak mümkün değil. kısaca yaşlılığı anlamak için yaşlılığa adım atmak gerek. ölüm korkusunu derin derin yaşayıp, birkaç yılın kaldığını, o son zamanların geldiğini hissedince insan daha çok ilgi, daha çok sevgi istiyor sanırım ve ölmek istiyor tabii...” (İnstela, Yaşlılık) Son olarak kişilerin duygu durumunu ifade eden bu girdi yaşlılık dönemine girmeye birlikte ölüme yaklaşmanın verdiği korku, ilgiye ve sevgiye daha çok aç hale gelmenin ancak bu döneme girme ile anlaşılabilceği savunulmuştur.

2. Bedensel Profil

Bu kategoride öne çıkan belirtiler bedensel fonksiyon ve motor becerilerde meydana gelen zayıflama ve yavaşlamalar, görüntüdeki değişimler, deride meydana gelen kırışmalar, nefes darlığı vb.dir. “tespit canavarı kızıma göre bir tarafı kırılan herkestir. eş zamanlı acınası.” (İnstela, Yaşlı) yaşlılıkla birlikte kas gücü ve motor becerilerde meydana gelen yavaşlama ve aksamalar kişilerin sık kazalar yaşamaları ve bu kırıkların da yavaş iyileşmesine dikkat çekilmiştir. Bunun dışında yaşlılıkla beraber dış görünüşte meydana gelen başka değişimlerde mevcuttur. Örneğin: “yaşın artmasıyla şahısların doğanın kanunu gereği kendilerini içinde bulmak zorunda kaldıkları, ilerki zamanlarda vücütta saç dökülmesi ve saç ağarması, tende kahverengi lekeler çıkması, unutkanlık ve akabinde bunama, çocuklukta geçen olayları özleme, yakın zamanı hatırlayamama gibi gerilemelere sebep olan mevzu-bahis olay” (İnstela, Yaşlılık) yorumu özellikle saç dökülmesi/ağarması gibi bedensel değişikliklere vurgu yapmaktadır. “ebeveynlerimizin ebeveynlerinin ellerinde cikan -ve bizim bunu bayramda seyranda onları operken farketmiş-küçük kahverengi lekeleriyle varlığını haykiran kacınılmaz surec.” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) yine dış görünüşte meydana gelen bir başka ortak değişimi destekler. “hayatı zorlaştıran durum. önceden depar atıp çıktığın merdivenin sendeleyerek yarısına kadar gelip nefes nefese kalmaktır. ah ah. gençlik çok güzelmiş. “(Uludağ Sözlük, Yaşlılık) “yavaşlamaktır. elindeki bardağı tutamayıp düşürmektir. reaksiyon vereceğinde boynunu çevirip bakmak yerine, gözlerinin konumunu değiştirmektir. sabahları yorgun uyanmak, saçları kestirecek eskisi kadar model bulamamaktır. alerjilerin başlaması, kilo almaktır. iyi ya da kötüden ziyade, bir süreçtir. başka bir sürece geçen “ (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) derideki suyun çekilmesiyle beraber yüzde ve vücutta meydana gelen kırışmalar sonucu kişilerin çirkinleştiği fikri ise iki yorumda şöyle dile getirilmiştir:” “insanın çirkinleştiği ve güçten düştüğü devredir.” (Uludağ Sözlük, Yaşlılık), “insanın en çirkin ve çökük olanıdır.” (İnstela, Yaşlı) “derinin

buruştuğu, fiziki hareket kabiliyetinin yüzde 10'lara gerilediği, kendi başına tuvalet ihtiyacının giderilemediği, durmaksızın tanrıdan medet umulunan, çocukça bir inadin ve huysuzluğun tüm zihni ele geçirdiği, yanındaki görece genç insanları yaşlandıran, yaşlı birine bakarken yaşlanan kişinin de çocuklarının yaşlanmasına sebep olacak olan insanlığın bitiş noktası. (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) hareket kabiliyetinde meydana gelen gerilemelere dikkat çekmektedir.

3. Ortak Davranış Kalıpları

Bireysel farklılıkların mevcut olmasına karşın dönemin beraberinde getirdiği şartların benzer olması birçok ortak davranış kalıbı ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan ilki teknolojiye uzak kalma ile ortaya çıkan benzer davranışlardır. “cep telefonlarının tuş takımı sesini sonuna kadar açan insanlara yaşları sorulup alınan cevaba göre varılan sonuç.” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) “cep telefonuna gsm operatöründen veya diğer kuruluşlardan gelen reklam ve bilgi mesajlarını, gözlüklerini takıp yükses sesle ortamdaki herkese hitaben okuyan insanlara verilen genel sıfat.” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) Bunun yanında birçok yaşlının geçmiş özlemini dile getirerek günümüzden ve günümüz gençliğinden şikayetçi oldukları ve şikayet sonunda geçmişin özlemiyle hüzünlendikleri şöyle dile getirilmiştir: “"hey gidi günler hey" diye başlayan, ardından şimdiki "gençlik çok tuhaf" ya da "oysa bizim zamanımızda..." diye devam eden, bir kaç anısını anlatıp eski günleri hatırlamanın verdiği hüznle iç çekip, dalıp giden insanlar “(Ekşi Sözlük, Yaşlı) yaşlılığın en belirgin özelliği, şimdiki zaman yerine geçmiş zamanı övmesidir. (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) ise bir önceki yorumu geçmişe duyulan özlem noktasında desteklemektedir. Yaşlı kişilerin alışveriş yaparken özenli davrandıklarına, satın alacakları ürünü inceleyip dayanıklılığına kanaat getirmeden almadıklarına ise şöyle dikkat çekilmiştir: “ en sevdiğim özellikleri her fırtınaya dayanabilen şemsiyelerle dolaşmaları. adamlar görmüş geçirmiş tabii öyle t-box şemsiye almıyorlar. zaten efendim malın orasını burasını aksamını malzemesini falan incelemeyen ürün satın alan kişiye yaşlı demem ben. gerçi 2 nesil sonra falan kalmaz böyleleri ama bakalım. (Ekşi Sözlük, Yaşlı) Değinilebilecek bir diğer nokta ise yaşlı bireylerin kendi aralarındaki iletişimlerinde üzerinde durdukları konulardır. “bundan daha önce birbirini tanımayan iki tanesi bir araya geldiğinde direk olarak birbirlerine hastalıklarını anlatmaya başlıyorlar. yaşlı olmanın böyle bir avantajı var; her tarafından hastalık akıyor, bu nedenle yaşlının birisini bulduğunda sohbet sıkıntısı çekmiyorsun. şeker, yüksek tansiyon derken bir bakmışsın sabah olmuş...” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) yazar yaşlı kişilerin daha önce birbirlerini

tanımasalar dahi hastalık gibi yaşadıkları benzer sıkıntılar sebebiyle ortak bir paydada buluşabileceklerini savunur. Yaşlılıkla beraber zihinsel fonksiyonlarda meydana gelen yavaşlamanın teknoloji algısını da etkilediği ve yalnızlığın televizyon ile bağın artmasına sebep olduğu ise şöyle ifade edilmiştir: “...öyle bir yalnızlık halidir ki, her gün izlediğin bir tv kanalının frekansının değişmiş olması sevdiğin birini kaybetmenin acısıyla nerdeyse eşitlenir. ekranda sana yeni frekanstan kanalı nasıl izleyeceğini anlatırlar ama hiçbir şey anlamazsın. torunların ve evlatların uzaklardadır. ayda yılda bir seni görmeye gelen bir gence yakınırsın halini. alır kumandayı, iki dakika sürmez, kanal bulunmuştur. bin defa teşekkür, yüz türlü dua edersin. genç o an yalnızlığın acısını o kadar içinde yaşar ki, beyninin teknolojiye çalışan kısmını ve elindeki her tür teknolojik aleti sana bırakıp ordan uzaklaşmak, kaçıp gitmek ister. cıks olmaz. yaşlılıktan kaçılmaz.” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık)

Birçok yazarı rahatsız eden noktalardan bir diğeri ise yaşlıların zamanlarının ve can sıkıntısının çok olması sebebiyle seyahat etmekten hoşlandıklarıdır. Örnek olarak şunlar verilebilir: “Toplu taşıma araçlarını bedava kullanabildiğinden maydanoz almak için zerdalitepe'den *ulus'a* gidendir. ayrıca siz ararken numarasını görüp direk ismiyle açtığınızda dünyanın en imkansız işini yapmışsınız gibi davranandır.” (İnstela, Yaşlı), “(bkz:belediye otobüslerinin vazgeçilmezleri)” (Dünya Sözlük, İhtiyar) “belli saatlerde beleş olmasında dolayı mıdır nedir, iettlerde en çok seyahat eden vatandaş gruplarından biri. çoğunda -özellikle teyzeler- "biri yer verir ne de olsa" fikrinden meydana çıkmış mantık yer alır.hayır güzel teyzeciğim, bekle sıradaki otobüsü. iki günlük ömrün kalmış afedersin, ne bu acele halen.” (İnstela, Yaşlı)

4. Yüceltme

Yüceltme kategorisinde kilit düşüncenin olgunluk, bakış açısı ve tecrübe yönüyle olduğu görülmüştür. Yani kişilerin yüceltilmelerindeki asıl sebep olgunlukları ve tecrübeleridir. Sözlüklerde ya yaşlı kişinin olgun ve tecrübeli olduğundan bahsetmiş ya da bu yaş döneminin insana tecrübe ve olgunluk kazandıracağı yönünde beklenti-algı ifade edilmiştir. Seçilen yorumlara bakıldığında “...ruhsal olaraksa; her yaşa olabilecek, dünya düzenine taş gibi sağlam ve sert bir gerçekçilikle bakıp inzivaya eğilim gösterme durumudur. ruhça olgunluğun abartılmış şeklidir. (İnstela, Yaşlılık) girdisine göre yaşlanma ile ruhsal olgunluğun zirvesine çıkıldığı fikri ağır basarken kişilerin daha izole bir yaşama çekilmeleri ve bakış açılarındaki değişimden bahsetmesi yönüyle birkaç alt fikir de bulunur. Bu sebeple

diğer kategorilerde de ele alınabileceği ancak genele yayılmış fikir itibariyle yaşlıyı yücelttiği söylenebilir. “*genclerden mümkün merteye daha tecrubeli, nerede iyilik yapacaklarını bilen, bazen sizi sizden daha iyi anlayan, bazen de huysuz bir cocuga donen tatli tatsiz insanlar..*” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) ile yaşlı kişilerin yaşla beraber tecrübe kazandıkları ve “görmüş geçirmiş” olmanın insanları anlayabilme yeteneğini geliştirdiği fikri savunulmuştur. Yorumda yaşlı kişilerin her ne kadar huysuzluk ve çocuklaşma eğilimi gösterip “tatsızlaşabilecekleri” söylenmişse de genel itibariyle olumlu ve yüceltme yönünde ifadeler bulunan bir yorumdur. “*gencin bir aynada göremediğini, bir tuğla parçasında görebilen...*” (Ekşi Sözlük, İhtiyar) Yapılan ayna benzetmesine bakıldığında gençlerin aşık olanı, olduğu gibi yansıyan gerçekleri göremeyebilecekleri, tuğla benzetmesi ile de yaşlıların görünmeyeni ya da görünenin ardındaki gerçeği bilecek kadar tecrübeli oldukları yazar tarafından savunulmuştur. “*insanın çınar olduğu zamandır.*” (İnstela, Yaşlı), “*kişinin fiziksel fonksiyonlarının yavaşlamasına karşın bir çok tecrübe ile zirveye ulaştığı halidir.*” (İnstela, Yaşlı) yorumları ile bu düşünceler desteklenmektedir. “*yaşlanmak ne büyük bir nimet, allah kimseyi öyle bir olgunluga erişmeden, tüm hayatını gözden geçirip te tövbe etmekten şükretmekten alıkoyacak kadar hızlı ani birden bire alıvermesin bu dünya denen sınav yerinden. yaşlanmak olgunlasmaktır, insan olmanın en tatlı halidir belki de bir o kadar acı vericidir bilemiyorum çünkü hayata dair hiçbirşeyin aslında hiçbir esprisinin olmadığını anladığın an bu dünyada daha ne kadar kalmak istersin ki..*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) genel itibariyle ruhsal olgunluğun geliştiği düşüncesini desteklemesinin yanında farklı bir nokta dikkat çekicidir. Yaşlılığa ve ölüme dair korku ve çekincelerin daha çok ifade edildiği düşünüldüğünde yukarıdaki yorumun istisnalar arasında sayılabileceği görülür. Kullanıcı her insanın mutlaka bu dönemi yaşaması gerektiğini savunarak farklı bir yaklaşım sergilemiştir. “*sizi bilmem ama benim için şimdiden hayali kurulan günlerdir. yazın sıcağında top oynarken, kan ter içinde kalmış mahallenin çocuklarına buz gibi limonatalar, nutellalı ekmekler götüreceğim günlerdir. etrafınızda gördüğünüz klasik emekli amcalar gibi oturup sudoku çözmek yerine, sokağın ucundan gelen topu alıp çocukların arasına karışacağım günlerdir. en ufak bir sestem rahatsız olan bey amcalar yerine nutellalı ekmekleri ağızlarına, burunlarına değdiren çocuklarla çocuk olacağım günlerdir. hey gelen günler heyy.*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) de yukarıdaki yorum ile aynı ana fikre sahip mutlaka yaşanması gereken ve korku tedirginlik duygusunun aksine umutla beklenen bir dönemdir.

5. Alay/Hakaret/Aşağılama

“şimdi arkadaşım, bu dünyayı bu hale getiren bunlar. ben derim ki 45 yaşından sonra herkes sabun olmayı kabul etsin. ne enflasyon ne de kargaşa kalır. çok ciddiğim...” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) Yorumunda bahsedilen kötü gidişatın nedeni ve günah keçisi olarak yaşlı bireyler seçilirken bir başka yorumda “dünya malına olan tutkuları ayyuka çıkmış tipleri vardır, ne yapacaklarsa?” (İnstela, Yaşlı) denilerek yaşlının dünya malından elini çekmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bir başka kullanıcı “eskiden yaşlı denince akla hürmet, saygı gelirdi. şimdi sokak köpeği geliyor.” (İnstela, Yaşlı) diyerek artık yaşlıların saygı ve hürmet göstermeye layık olmadıklarını sokak köpekleriyle eş değer tutması ile ifade etmiştir. “kurtlar köpeklerle ne zaman maskara olurmuş???” (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) yorumunda yaşlı-genç hiyerarşisi köpek-kurt hiyerarşisine benzetilerek yaşlının gençlere maskara olduğu bir dönem olarak tanımlanmıştır. “eskilere göre, kocayan kurdun kopeğin maskarası olduğu zamandır.” yine yukarıdaki yazar ile aynı fikirdedir. (Ekşi Sözlük, İhtiyarlık) “toplumdaki pislik oranının ihtiyarlar arasında da yaklaşık olacağını varsayar isek çok da saygı duymamak gerekir...” (Ekşi Sözlük, İhtiyar) yorumu ise hakaret içeriklidir.

6. Acıma

Acıma ifade eden girdiler incelendiğinde genel itibariyle çaresizlik, istenmeme, elden ayaktan düşme gibi sebeplerle yaşlı kişilerin acınası bir duruma düştükleri belirtilmektedir. “çaresizliği gözlerinden okunabilen kişi. elinde olanları bir bir kaybedip buna karşı hiçbir şey yapamadığını gördükçe kahrolan ama yine de elinden bir şey gelmeyen. (bkz: çaresizlik)” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) Yorumunda görüldüğü üzere yaşlılık dönemi kayıplar dönemi demektir. Bu sebeple yaşanan maddi manevi kayıplar ve bu kayıplar karşısındaki yetersizliğin vermiş olduğu çaresizlik duygusu yaşlıya acınası bir nitelik kazandırır. Yaşlı bireyi acınası duruma düşüren bir diğer neden ise istenmemektir. “bir yerden sonra eziyettir. çocukları arasında pinpon topu gibi gidip gelen, istenmeyen ve en acısı da istenmediğini bilerek yaşayan insanlar. bu yıkımı ne düzeltirki. istenmemek... o kadar yaşamak istememenin tek nedeni. (İnstela, Yaşlılık) Öyle ki yazar girdisinde istenmeme duygusunu tatmamak için yaşlılık dönemini de yaşamak istemez. “kişinin en çok korkması gereken şey. allah kimseyi elden ayaktan düşürmesin. o ne aciyettir çeken bilir.” (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) yorumu ise kişinin mevcut durumda olan yaşlılardan yola çıkarak yaptığı bir yorumdur. Bunun yanında geleceğe dair korkulardan da bahsettiği için kişilerin gelecekte karşılaşmaları muhtemel belirtilerden dolayı korkulardan bahseder.

7. Yaşlı-İhtiyar Ayrımı

Yorumlarda yer aldığı şekliyle kişilere göre yaşlı ve ihtiyar aynı anlama gelmez. Yapılan incelemeler sonucu bu konuda ayırım yapılabilmesi için iki ayırım vardır. Bunların ilki olgunluk kazanmayla ilgilidir. *“ihtiyarlık bir mevkidir. her yasli ihtiyar degildir. (Uludağ Sözlük, İhtiyar) “yaşlıdan farklıdır. İhtiyat sahibidir,olgundur,yaşının özelliklerine uygun hareket eder. uyumun ne demek olduğunu genellikle bilir. gözü dünyada olmayandır da.” (Dünya Sözlük, İhtiyar) yaş almışlık hali. ihtiyarlık demek değildir. (Ekşi Sözlük, Yaşlı) Yorumlarına bakıldığında yaşlının “ihtiyar” olması için olgun, ihtiyat sahibi, uyumlu vb bir takım nitelikleri bulunmalıdır. Bu noktada ikinci ayırım kişilerin yaşlılık döneminin dezavantajlı sayılabilecek belirtilerini taşıma oranıyla ilgilidir. “yaslilik dogumundan itibaren bi cok seneler gecmesi anlamındaysa kendine gore avantajları da olan bir donem,ama ihtiyar olmak anlamındaysa dezavantajlari cok olan bir hayat donemi (bkz: tecrubeyle sabit)(Ekşi Sözlük, Yaşlılık)*

8. Cinsiyete Göre Farklaşan Yaşlı Algısı

Yorumlar incelendiğinde çizilen ortak yaşlı profiline yanı sıra bu durumun cinsiyete göre farklılaştığı da dikkat çekicidir. Örneğin:” ...türkiye'de karikatürize edilebilecek kadar kalıplaşmış bir yaşlı profili mevcut. sürekli cık-cıklayan, yaşadığı çağdan memnuniyetsiz, (kadınlar için) paytak paytak yürüyüp evinde dolma saran, (erkekler için) elinde tesbih kıraathanede uyuklayan, sürekli bir kendi yaşamıyla kıyasladığı insanlara çemkirme girişimine haiz yaşlılarla dolu bu ülke...” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) kişileri toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında farklı davranışlara sürüklediği görülür. *“bundan biriyle, özellikle de kadın olandan biriyle aynı kapıdan yan yana geçmek üzere denk gel ve dikkat et: yaşlımız hep bir önce ben geçicemcilik oynuyor, tatlı bir rekabet yaratıyor kendi kendine. kah yere bakıp seni görmemezlikten gelerek; kah bir yandan da seni hafifçe itip kakarak kapıdan önce o geçmeye/girmeye/çıkmaya özen gösteriyor. bu çok doğru bir şey bak, boşa konuşmuyoruz... aklından "ben nasılsa bugün yarın ölürüm, sen daha hep geçersin" gibi bir şey geçirip kışkırtıyor olabilir.”(Ekşi Sözlük, Yaşlı) yorumunda görüldüğü üzere yaşlı kadın bireylerin kendilerine öncelik tanınması noktasında harekete geçtikleri ve kadınlara özgü ortak bir davranış şekli olduğu savunulmaktadır. *“cinsiyet olarak erkektir muhtemelen. kadın yaşlanmaz da erkekleşir, arzu nesnesi olmaktan çıkar, yeni kimlik kazanır, lafi dinlenir olur. kadın olduğundan değil olamadığından güçlenir. bir yastıkta kocamayı becermişlere bakınca zaten bariz olarak görülebilir.” (İnstela, Yaşlılık) yorumu ise kadınların yaşlandıkça saygınlık kazandıkları toplumsal normunu ifade eder, saygınlık kazanma**

sebebinin ise yaş alma değil yaş alma sonucu “erkekleşme” den kaynaklandığı savunulmaktadır. “*Erkek yaşını saklamaya, kadın ise saklamamaya başladığı zaman yaşlanmıştır.*” (Dünya Sözlük, Yaşlılık) yorumda görüldüğü üzere kadınların yaşlılık süreci ile yaş saklama alışkanlığından vazgeçtikleri, erkeklerin ise aksine bu alışkanlığı yaşlılıkla beraber kazandıkları bu yönü ile birbirlerinden farklılaştıkları söylenmiştir. “*erkeğin yaşlısı kırağıyı kış, kadının yaşlısı bulaşığı iş sayarmış.*” kaynak: *bir ömür dediğin dedesi...*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) ise bedensel yetersizlikler sebebiyle günlük hayatta basit görülebilecek işlerin yaşlılıkla beraber zorlaşması ve ağır hale gelmesi düşüncesi yine bir alıntı ile desteklenmiştir.

9. Eleştiri (Yaşlı Bireye Yönelik)

Bu bölümde yaşlı bireye yönelik yukarıdaki kategorilere dahil olmayan noktalar ele alınacaktır.

“*saygınlığını koruyabilmenin en zor olduğu dönemdir. çevremdeki yaşlıları izliyorum da hiçbiri yaşamı olan haliyle kabullenmeleri gerektiğini, bunun bir erdem olduğunu bilmiyor. dinlenmez olmak, yaşlı bir insan için en korkunç şeydir ama ısrarla konuşmaya devam ediyorlar.*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) kullanıcı yaşlı kişilerin diğer kişileri dinlemedikleri, yaşlılığın getirdiği yenilikleri kabullenmeyerek buna karşın kendilerini konuşmaktan alıkoyamadıkları bu durumda yaşlının saygınlığını zedelediği düşüncesindedir. “*yaşlılık galiba iki türlü gösteriyor kendini. ya gittikçe susmak ya da her şeyin insanın çenesine vurması...*” ise yukarıdaki düşüncüyü destekler nitelikte olduğu savunulabilir. “*bir diğer anlamı da katlanmak olan kelime. örn.:...ihtiyar ettiği bunca zahmetler...*” (Ekşi Sözlük, İhtiyar) “*insanın yeniden çocuklaştığı zamanlardır.*” (İnstela, Yaşlılık) “*yaşlılık, çocukluğun kırışik deri altındaki halidir.*” (Uludağ Sözlük, Yaşlılık) yorumlarında ise benzetme kişilerin hem bakıma muhtaç hale gelmeleri hem de bazı duygu durumlarında meydana gelen çocuksulaşmalar sonucu olduğu çıkarımı yapılabilir. “*kendisi ölüme yaklaştığı gibi (pek azı istisna olmak kaydıyla) çevresindekileri de aşağıya, toprağa, ölüme doğru çeken insanlardır yaşlılar.bir yaşlı içinde bulunduğu yılda yaşamaz, şüpheniz olmasın. belki kırkında, belki ellisinde belki hepsinden de önce otuz beşinde hayat donmuştur onun için. hatıralar, dostlar, arkadaşlar, vakalar... artık mukayese hep geçmişle yapılır, hep eski anılar anlatılır. an ve bugün unutulur...*”(Ekşi Sözlük, Yaşlı) yine kişilerin için belli bir yaştan sonra hayatlarını durdurmaları ve geçmişe dönük yaşamaları sonucu geleceğe de bu penceren bakarak kıyaslamalar yapmaları eleştirilen bir diğer nokta olarak karşımıza çıkar.

10. Eleştiri (Diğer Kişilere Yönelik)

Bu kategoride ise yukarıdakinin aksine yaşlıların değil diğer bireylere yönelik yapılan eleştiriler ön plana çıkar. *“sınırı hangi rakamla çizilirse çizilsin, yaşlılık dönemi*ne yönelen insanlar toplumda artık pek önemsenmez, fazla ciddiye alınmaz. yaşlıların duygu ve duyarlılıklarına gülüp geçmek, insanoğlu ve kızlarının henüz hiç evrim geçirmemiş, halâ ilkel ve çiğ, o birkaç yüz davranışından yalnızca biridir. (bkz: ihtiyar); (bkz: bis).(bkz: yaşlılık).”* (Ekşi Sözlük, Yaşlı) diğer bireyler, yaşlının duygu durumunu anlamama ya da önemsememe gibi sebeplerle eleştirilmiştir. Kişileri içinde buldukları şartlarla değerlendirip anlamının diğer insanlara düşen bir görev olduğu çıkarımı yapılabilir. *“gençlerden farkları geçmişi siyah beyaz değil renkli hatırlamalarıdır.”* (Ekşi Sözlük, Yaşlı) yine yaşlı kişilerin geçmişle olan bağlarının devam ettiği ve geçmişi renkli- güzel anılarla hatırladıkları gençlerin tam aksi durumda oldukları yönünde eleştiri içeren bir yorum olduğu söylenebilir.

“eskiden ihtiyarlık saygınlık kazandırır. insanlar ihtiyarların bilgi ve tecrübelerinden faydalanırdı. şimdi ise herkes her şeyi bildiği için ihtiyarlara danışan yok. bu da zaten fiziksizel olarak bir iş yapamadığı için kendini verimsiz zanneden ihtiyarların kendilerini daha bir yalnız ve işe yaramaz olarak hissetmelerine neden oluyor. onların toplumdaki dışlanmalarını hızlandırıyor.” (Dünya Sözlük, İhtiyar) *“bir yaşlıyı sadece yaşlı olduğu için, vücudu yorgun, hantal ve ağırlı olduğu için eleştirmek ne vicdansızlıktır.**gençlerin kendilerine toplumda bir yer bulma konusunda her aşamada yarışa tabi tutulma halinin sonucu olarak ortaya çıkan “bencillik” gençliklerini kendileriyle özdeşleştirmelerini, ayrılmaz bir parçaları gibi algılamalarına sebep oluyor herhalde. sinekten yağ çıkararak kendilerine galebe çalma methiyeleri düzen gençlik bil ki hepimiz ölücez, çoğumuz ölmeden evvel uzunca bir süreyi (hatta gençliklerimizden daha uzunca bir süreyi) yaşlı olarak geçirecez.*

“genç düşmanı aksi yaşlı”dan sonra bir de bunu gördüm; “yaşlı düşmanı kibirli genç” aynı adam, farklı devir.” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) yorumunda ise kullanıcı yaşlıların sadece yaşlı oldukları için eleştirilmelerine karşı çıkmış bu sebeple aşağılanmalarının ise vicdansızlık olduğunu savunmuştur. Gençlerin toplumda yer edinme yarışının toplumdaki dışlanmalarına sebep olduğu ancak ilerde her insanın bu dönemi yaşayacağı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiğini savunur.

11. Korkular

Bu kategoride ise kişilerin yaşlanma korkuları değerlendirilecektir. Bu noktada korku kaynağı üç ayrı sebebe bağlıdır. İlki kişilerin ölüme yaklaşmalarının beraberinde getirdiği korkuyken ikincisi hareket kabiliyetini yitirme bir bakıma “ele avuca düşme” korkusu ve sonuncusu ise başlı başına yaşlanma olgusunun vermiş olduğu korku olarak sınıflandırılabilir. “*parmak ucunda bir kapı arkasında sürpriz yapmak için bekleyen bir*” cin. (Ekşi Sözlük, Yaşlılık), “*yaşlanmaktan, yaşlı olmaktan korkuyorum. korkunun ecele faydası yok. genç ölmezsem, elbet ben de yaşlanacağım. yaşlılardan hiç hazzetmiyorum. ancak bir gün ben de yaşlanacağım. tabii dediğim gibi, genç ölmezsem...*” (Ekşi Sözlük, Yaşlı), “*...yaşlı olmaktan o kadar çok korkuyor ki resul, genç ölmek istiyor. kulağa çok aptalca geliyor belki ancak belirsizlik hali endişe vericidir. kırışmak üzücüdür. halsizlik dertlendirir...*” (Ekşi Sözlük, Yaşlı) “*korkutan gelecek.*” (İnstela, Yaşlılık) yaşlılık korkusunu ifade ederken “*acaba bugün mü öleceğim*” fikriyle geçen yaşlar silsilesidir. *tamam her an her yaşta ölebiliriz. ancak gençlikte başa bir kaza , bela gelmezse ölüm sana uzaktır. burda ise başına hiç bir kaza - bela gelmese bile ölüm her an gelebilmektedir. tüm günlerinizi acaba bugün mü ölücem diye düşünerek yaşadığımızı bir hayal edin. zulüm gibi değil mi*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık)yorumu ölüme yaklaşmış olmanın sebep olduğu korkuyu dile getirmiştir. yorumları ise başlı başına yaşlanma korkusudur. “*sanki diğer insanlara muhtaçlıkla aynı anlama geliyormuş gibi hissettiren kelime.o ne kötü o ne ürküten bir his öyle.*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) “*ele avuca düşme korkusu.*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) “*insan vücudunun zaman denilen ne idüğü belirsiz bir şeyi deneyimlemesi sonucu oluşturduğu geri döndürülemez etkiler. bir nevi çöküş. ama acaba hangisi önce çökecek; akıl mı vücut mu? insanı en çok korkutan ikisinin aynı anda çökmeme ihtimali sanırım. elden ayaktan düşüp bilincin yerinde kalması çok acı olsa gerek. önce aklın çöküp vücudun sağlam kalması daha tercih edilebilir sanırım. ama her hali korkutucu.*” (Ekşi Sözlük, Yaşlılık) yorumları ise yine başkalarına muhtaç duruma düşme korkusu ile eşdeğerdir. Kişiyi üzen şey bu muhtaçlık hissidir. Muhtaçlık bedensel olabileceği gibi akli melekeleri kaybetme sonucu da meydana gelebilir. Kişiyi bu noktada korkutan şey iki türlü melekelerin eşzaman kaybedilmemesi durumudur.

3. Sonuç

Sosyal medya günümüz kitle iletişim teknolojileri içerisinde çok önemli bir araç durumundadır. Birçok çeşidi bulunan bu yeni medya türü, aynı zamanda toplumda var olan algı ve tutumların kamuoyuna yansımaları açısından da etkili bir işleve sahiptir. Katılımcı

sözlükler de birer sosyal medya aracı olarak aynı işlev yerine getirmektedir. Bu tür sözlükler aynı zamanda daha çok belli bir eğitim düzeyine ulaşmış ve yaşça daha genç insanların kullandıkları platformlardır. Dolayısıyla ülkenin gerek bugünü gerekse yarını açısından önemli bir kitlenin algı ve düşüncelerini yansıtması açısından daha çok öneme sahiptir.

Yaşlılık/yaşlanma/yaşlı kavramları insanlar açısından çok tanıdık kavramlardır. Herkesin ailesinde, yakınında bulunan insanlarda gördüğü ve eğer ömrü yeterse bizzat kendisinde tecrübe edeceği bir durum, süreç ve olgudur. Geleneksel toplum yapısında yaşanan değişimler aynı zamanda onu oluşturan toplumsal kurumları da etkilemiştir. Bu toplumsal kurumların belki de en önemlilerinden biri olan aile ise yaşanan değişimlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Aile bireylerinin statü ve rolleri baştan aşağı değişmiş, geniş aileden çekirdek aileye dönüşürken ayrıca bazı üyeler dışarda kalmıştır. Özellikle ailenin geçmişiyle bağını kuran yaşlı üyeler bu süreçten en çok etkilenen aile üyeleri olmuşlardır. Gerek kendilerine verilen değer, gerek diğer üyeler üzerinde ki etki dereceleri büyük ölçüde azalmıştır. Zaman zaman toplumsal olaylar yaşandığında yaşlı kesim ile ilgili olarak farklı tutum ve davranışların görünür derecede arttığı özellikle yaşadığımız salgın sürecinde gözlemlenmiştir. Biz de bu çalışmada günümüzde toplumsal algıyı en açık bir şekilde kamuya aktaran bir araç olan katılımcı sözlükler üzerinden yaşlı/yaşlılık algısını ortaya koymayı amaçladık.

Elde ettiğimiz veriler değerlendirildiğinde ulaştığımız sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

- Öncelikle verilere değerlendirci analiz noktasından (olumlu-olumsuz ve nötr olup olmamaları açısından) baktığımızda paylaşımların sadece %15'inin olumlu olduğu buna karşılık %51'inin ise olumsuz olduğu görülmektedir. Yani yapılan paylaşımların en az yarısı yaşlı/yaşlılık ile ilgili olumsuz algılara sahiptirler. Bu algının dışı vurumu ise daha çok alay, hakaret, aşağılama, eleştiri ve korku içeren ifadelerle olmaktadır. Bu oranlar diğer çalışmalarla kıyaslandığında oldukça farklı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Nitekim özellikle üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda genel olarak yaşlılara ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir (Dinçer, Usta & Bulduk, 2016: 36, Güven, Muz& Ertürk, 2012: 102) .
- Yaşlı bireyler, bir kısım ortak davranış kalıpları sergilemektedirler. Mesela teknolojiden uzaklık, geçmişe özlem ve günümüz gençliğinden şikâyet bu tür ortak davranış kalıplarındandır. Aynı şekilde yaşlılar ile yapılan bir çalışmada en çok hangi ayrımcılığa tabi

tutuldukları sorusuna “teknoloji kullanımı” cevabını vermişleridir (Yıldız, Ömeroğlu & Terim, 2017:323)

- Katılımcı sözlük yazarları paylaşımlarından bir kısmında yaşlı kesimi özellikle olgunluk, tecrübe ve bakış açılarını öven ifadeler yer verdikleri görülmüştür. Yani yaşlı kesimi bu özellikleri dolayısıyla yüceltme tutumu sergilemişlerdir.
- Fakat yine katılımcı sözlük yazarlarının birçok yerde aksi tutum içerisine girdikleri ve yaşlı kesim için özellikle saygı ve hürmete layık olmadıkları düşüncesiyle hakaret ve aşağılamaya varan ifadeler kullandıkları görülmektedir.
- Fiziksel olarak yaşlı algısına bakıldığında, algının saç dökülmesi/ağarması, deride meydana gelen kırışmalar, nefes darlığı ve motor becerilerde/bedensel fonksiyonlarda meydana gelen değişiklikler üzerinden şekillendiği görülmektedir. Bu durumun en önemli sebebinin yaşlılarda görülen fonksiyonel yetersizlikler olabileceği düşünülebilir. Nitekim yaşlılar üzerinde yapılan bir çalışmada, görüşülen kişilerde herhangi bir fonksiyonel yetersizliği olmayanların oranı 65 yaş ve üzerinde yüzde 5,1 olarak tespit edilmiştir (Aközer, Nuhurat, & Say, 2011:111) .
- Ruhsal olarak yaşlı algısına baktığımızda ise bu kez algının huysuzluk, çaresizlik hissi, ölüm korkusu, pişmanlık, duygusallık, küçük şeylerden mutlu olma ama her şeyden de şikâyetçi olma gibi durumlar üzerinden şekillendiği görülmektedir.
- Fakat yine katılımcı sözlük yazarlarının birçok yerde yaşlıların yaşadıkları çaresizlik, elden ayaktan düşme ve istenmeme gibi sebeplerle yaşlı kesime acıdıklarını ortaya koyan ifadeler yer verdikleri görülmektedir.
- Katılımcı sözlük yazarlarının yaşlılık ile ihtiyarlığı aynı anlamda görmedikleri, yaşlılığı bir süreç ihtiyarlığı ise bir dönem olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yine ihtiyar kişi yaşlı kişiye göre daha olgundur.
- Katılımcı sözlük yazarlarının bir kısmına göre yaşlı kadın ve yaşlı erkek aynı özelliklere sahip olmayıp farklı niteliklere sahiptirler. Yani bir bakıma cinsiyetçi bir bakış açısı ile olgu değerlendirilmektedir. Yaşlı kadınların kendilerine öncelik tanınması isteği içerisinde oldukları yine kadınların yaşlandıkça daha çok saygınlık kazandıkları ve bunun sebebinin ise daha çok erkekleşme ile ilgili olduğu ifadeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Yine kadınların yaşlanma ile birlikte yaşını saklama alışkanlıklarından vazgeçtikleri erkeklerin ise aksi bir tutum ile yaşlarını saklamaya başladıkları ileri sürülmektedir.

- Katılımcı sözlük yazarlarının bazı paylaşımlarında yaşlı bireyleri eleştirdikleri görülmektedir. Eleştirilen noktalar ise yaşlı kişilerin karşılarında olanları dinlemedikleri, yaşlılıkla oluşan yeni durumu kabullenmedikleri ve kendilerini konuşmaktan alıkoyamadıkları gibi sebeplerdir. Yazarlara göre bu durum onların saygınlıklarını da zedelemektedir.
- Diğer yönden katılımcı sözlük yazarlarının diğer insanlara yönelik eleştiri getirdikleri de görülmektedir. Bu sefer eleştiri sebebi, insanların yaşlıların duygu durumlarını anlamamaları veya daha kötüsü önemsememeleridir. Özellikle gençlere yönelen eleştiriler, onların toplumda yer edinme yarışlarının yaşlıları dışlamaya yol açtığı iddiasını içermektedir.
- Aslında yaşlı/yaşlığa bakışı anlatan en somut ifadeler bu kavramlarla ilgili duyulan korkudur. Paylaşımlar değerlendirildiğinde yaşlanma ile ilgili olarak insanların özellikle ölüm korkusu, hareket kabiliyetini kaybetme korkusu ve bizatihi yaşlanma korkusu yaşadıkları görülmektedir. Yani yaşlanma süreci ve yaşlı olma durumu korku duyulan ve dolayısıyla istenmeyen bir durumdur.

Bütün bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, interaktif sözlüklerde yaşlı ve yaşlılığın hem fiziksel hem psikolojik hem de sosyal yönleriyle işlendiği görülmektedir. Yapılan bu değerlendirmelerin çoğunlukla tecrübelerine dayandığı paylaşımların dilinden anlaşılmaktadır. Fiziksel olarak yıpranmış, saçsız veya ak saçlı olarak görülen yaşlılar sosyal olarak çok konuşan, tahammülsüz olarak görülürken psikolojik olarak ta kırılğan, hassas ve huysuz olarak görülmektedir. Bütün bu özellikleriyle yaşlılar ve yaşlılığın acınacak bir olgu ve dönem olarak değerlendirildiği dikkat çekmektedir. Yaşlı ve yaşlılığa yönelik olumsuz bakışın çoğunlukta olması ise, toplumun yaşadığı hızlı ve köklü sosyal-ekonomik değişimler sonucu ortaya çıkan kuşak farklılaşması ve hatta bununda ötesinde bir kuşak çatışması ile açıklanabilir. Nitekim yaşlıları alaya alan, onlara yönelik küçümseme, hakaret ve aşağılama içeren ifadelerin varlığı dikkat çekmektedir. Benzer şekilde yaşlılar üzerine yapılan bir çalışma da gençlerin yaşlılarla ilgili olarak onları çağ dışı, geri kafalı ve tutucu buldukları görülmektedir (Çayır, 2012:3 akt, Kalaycı & Özkul, 2017:105). Bu durum, yaşlıların, kültür aktarımı noktasında üstlendikleri işlevlerin günümüz dünyasında etkisizleşmesi anlamına gelmekte ve sonuç olarak toplumun geçmişi ile bağının da zarar görmesine yol açmaktadır.

Kaynaklar

- Akarsu, B., & Akarsu, B. (2019). Bilimsel araştırma tasarımı-Nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Aközer, M., Nuhrat, C., & Say, Ş. (2011). Türkiye'de yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 27(27), 103-128.
- Babacan M. E., Haşlak İ., Hira İ. (2011) Sosyal Medya ve Arap Baharı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:6,Sayı:2, Sakarya
- BALTACI, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Beğner, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık Ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik gelişim*, 25(3), 1-3.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi* (2. Baskı). Ankara: Siyasal Yayıncılık.
- Bülbül Oğuz, B. (2012), Sosyal Medya Dilinin Görüntüsel Gösterge Boyutu ve Bunun Dile Etkisi, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Fall 2012, Sayfa: 1157-1166, Ankara
- Çayır, K. (2012). Yaşlılık/yaşa dayalı ayrımcılık. K. Çayır ve M.A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu Yaklaşımlar içinde* (s. 163-174). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demirbilek, S. (2005). Sosyal güvenlik sosyolojisi. İzmir: Legal Yayıncılık.
- Duman, K., & Özdoğran, G. (2018). Dijital Emek Ve Kullanıcı İçeriğinin Metalaşması: Katılımcı Sözlük Yazarları Üzerine İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4), 75-99.
- Diñcer, Y., Usta, E., & Bulduk, S. (2016). Üniversite Öğrencileri Gözüyle Yaşlılık Nasıl Algılanıyor?. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-38.
- Genç, H. (2010) İnternetteki Etkileşim Merkezi Sosyal Ağlar ve E-İş 2.0 Uygulamaları, Akademik Bilişim' 10- XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 10- 12 Şubat 2010, Muğla Üniversitesi
- Gökçe, O. (2006) *İçerik Analizi; Kuramsal ve Pratik Bilgiler*, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Göktaş, H. (2019) *Ankara İlinde Yaşayan 45 Yaş ve Üzeri Kişilerin Yaşlılık Beklenti ve Algılarının Sosyo-Demografik Özellikler İtibariyle İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Görgün Baran, A. (2004) "Yaşlılık Sosyolojisi", *Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*, der. Velittin Kalınkara, Ankara, Odak Yayınları, ss. 35-57.
- Gürel, E. & Yakın M. (2007), Ekşi Sözlük: Postmodern Elektronik Kültür, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt:4, Konya
- Güven, Ş., Muz, G. U., & Ertürk, N. E. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Bu Tutumların Bazı Değişkenlerle İlişkisi, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 99-105.
- Hablemitoğlu, Ş. & Özmete, E. (2010) *Yaşlı Refahı: Yaşlılar için Sosyal Hizmet*, Ankara: Kilit Yayınları
- Alp, H. (2016) Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük'te Yeniden Üretilmesi, *ilef dergisi*, 3(2), sonbahar/autumn: 143-172
- İşlek, M.S. (2012) *Sosyal Medyanın Tüketici Davranışlarına Etkileri: Türkiye'deki Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
- Kalaycı, I., & Özkul, M. (2017). Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(18), 90-110.
- Kalaycıoğlu, S. (2012) Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma, *18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası "Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma" Sempozyumu Bildirileri*, Ankara
- Kuruoğlu, H. & Salman, S. (2017) Medyada Yaşlılık ve Türk Sinemasında Yaşlılık Temsili, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, Cilt 2, Sayı 3, 1-23

- Kaya, M . (2020). Okul Müdürü Kavramına Yönelik Algıların Analizi: Bir Katılımcı Sözlük Fenomeni Ekşi Sözlük Örneği . *Eurasian Journal of Teacher Education* , 1 (1) , 70-81
- Onur, B. (1995) *Yetişkinlikte İleri Yıllar: Gelişim Psikolojisi*, Ankara, İmge Kitabevi,
- Akkılıç, S. (2018) *Bir Ötekileştirme Mecrası Olarak Sosyal Medya: Ekşi Sözlük ve Ermeniler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Susar, F. & Bilge N. (2011), “Sosyal Paylaşımın Tecimselleştirilmesi Bağlamında İnternet Reklamcılığı: Ekşi Sözlük Örneği”, *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3, s. 1-14.
- Taşçı, F. (2013). Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye'nin Pozisyonu:“Yaşlı Algısı” Üzerinden Değerlendirmeler. *İnsan & Toplum Dergisi*.
- Tezcan, S., & Seçkiner, P. (2012). Türkiye’de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi. (Aslan D, Ertem M Editörler.) *Yaşlı Sağlığı Sorunlar ve Çözümler*, 1, 1-3.
- Yayla, K. (2010) *İnternet Pazarlamasında Yeni Eğilimler: Çevrim İçi Sosyal Ağların Üniversite Öğrencilerinin Satın Alma Davranışlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız C , Çekmez E , Bütüner S . Fenomenografik Araştırma Yöntemi. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi. 2012; 6(2): 77-102.
- Yıldız, R., Ömeroğlu, G., & Terim, N. (2017). Yaşlı penceresinden yaşlı ayrımcılığı: Bursa ve Yalova örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 313-329.

İnternet Siteleri

- <https://iyinet.com/forum/konu/eksi-sozluk-yazar-sayisini-ve-aylik-hitini-acikladi.289367/> E:T: 11.06.2020
- <https://www.uludagsozluk.com/hakkinda/> E:T: 11.06.2020
- <https://www.uludagsozluk.com/istatistik/> E:T: 11.06.2020
- <https://www.uludagsozluk.com/istatistik/> E:T: 11.06.2020
- <https://www.dunyabizim.com/soylesi/muhafazakar-camianin-tek-aktif-sozlugunu-konustuk-h23948.html>, E:T: 11.06.2020
- <https://dunyasozluk.com/stats/general>, E:T: 11.06.2020
- <https://dunyasozluk.com/stats/general/all>, E:T: 11.06.2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/kampus/cagatay-gurturkle-itu-sozluk-ve-instelayi-konustuk-40045345>, E:T: 11.06.2020
- <https://interaktifsozlukler.com/interaktif-sozlukler-mayis-2019-siralamasi/> E:T: 11.06.2020

Youtube Video Linkleri

- <https://www.youtube.com/watch?v=bjkQwZkIPME>
- <https://www.youtube.com/watch?v=gSqOElS39IM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=5rE51QqpbeA>
- <https://www.youtube.com/watch?v=GHktBKuSO78>
- <https://www.youtube.com/watch?v=ChJhqBJZQbY>
- <https://www.youtube.com/watch?v=OP-Xnxw0tMw>